

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

ΘΑΝΟΣ ΒΕΡΕΜΗΣ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Από την πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Οθωμανούς αρχίζουν κιόλας τα σχέδια δυτικής σταυροφορίας για την απελευθέρωση των κατακτημένων εδαφών. Εμπόδια, ωστόσο, στάθηκαν η αντίθεση «ενωτικών και ανθενωτικών» και το ενδεχόμενο αλλαγής φρουράς των αλλόπιστων κατακτητών με τους καθολικούς δυτικούς. Η σκιά της Δ΄ Σταυροφορίας πάγωνε τον ζήλο των εξεγερμένων. Οι προκαθήμενοι της Αγίας Έδρας στη Ρώμη θυμούνταν κατά καιρούς την πιθανότητα μιας ευρωπαϊκής σταυροφορίας, ώσπου αυτό έγινε αστείο που διακωμωδούσε ο ίδιος ο Έρασμος στο *Μωρίας Εγκώμιον*. Εκτός από το ενδιαφέρον της Βενετίας για την Ανατολική Μεσόγειο, η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Καρόλου Ε΄ εκδήλωνε τάσεις επανακατάκτησης και πάθος εναντίον των Τούρκων.¹

Από τους πρώτους Έλληνες απόστολους της δυτικής σταυροφορίας ήταν

© Bridgeman Images

Προσωπογραφία του Κάρολου Ε΄, αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το 1519, φιλοτεχνημένη από τον Τiziano, Παλαιά Πινακοθήκη, Μόναχο.

1. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 10, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1974, σσ. 246-351.

Jacob von Sandrart, Χάρτης της χερσονήσου της Μάνης (1686),
Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη (travelogues.gr).

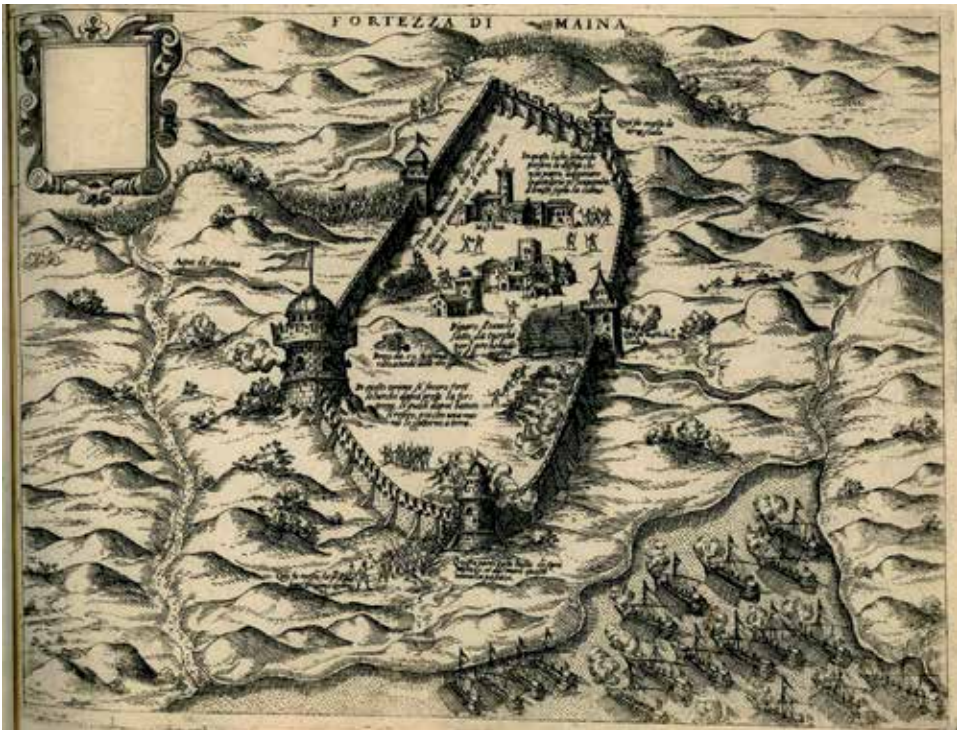
Στην περιοχή ξέσπασαν ταραχές την περίοδο 1479-1481,
με πρωτεργάτη τον Κροκόδειλο Κλαδά.

ο καρδινάλιος Ισίδωρος (1463), άλλοτε ορθόδοξος μητροπολίτης Κιέβου, ο οποίος πέρασε στην ενωτική παράταξη. Έζησε ο ίδιος την Άλωση της Πόλης και κατέφυγε στην Κρήτη, από όπου δεν έπαψε να αλληλογραφεί με τους Ιταλούς ανώτατους κληρικούς για κοινή απελευθερωτική επιχείρηση. Ανάλογη προσπάθεια κατέβαλε και ο περίφημος καρδινάλιος Βησσαρίων (1403-1472), άλλοτε μητροπολίτης Νικαίας και μετέπειτα καθολικός ιεράρχης.

Οι δυτικοί ηγεμόνες, βέβαια, ήταν απασχολημένοι. Οι Βρετανοί με τον εμφύλιο Πόλεμο των Δύο Ρόδων (1455-1485), η Γαλλία επούλωνε τις πληγές του Εκατονταετούς Πολέμου (1337-1453), η Ισπανία ολοκλήρωνε την επανάκτηση της Ιβηρικής Χερσονήσου από τους Άραβες και η Ιταλία σπαρασσόταν από τις έριδες ανάμεσα στις πόλεις-κράτη της.²

Από το φθινόπωρο του 1479 έως την άνοιξη του 1481 ξέσπασαν ταραχές με προσπάθεια του μισθοφόρου των Ιταλών, Κροκόδειλου Κλαδά, στον βραχίονα

2. Στο ίδιο.

Giovanni Francesco Camocio, *Το φρούριο του Πόρτο Κάγιο ενώ πολιορκείται από τους Μανιάτες και τον ενετικό στρατό και στόλο το 1570* (1574), Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαριδής (travelogues.gr).

της Μάνης. Η εκχώρηση της Μάνης στους Οθωμανούς στέρησε την οικογένεια Κλαδά από τα πατρογονικά της τιμάρια. Οι προσπάθειες των Βενετών ήταν να τους αποζημιώσουν με κτήματα στην Κορώνη και με την απονομή του τίτλου του ιππότη του Αγίου Μάρκου στον Κροκόδειλο Κλαδά. Όμως η αντίστασή του και των ανδρών του στη μεταβίβαση της Μέσα Μάνης στους Τούρκους ακύρωσε την προσφορά των Βενετών στον μισθοφόρο τους (Στραντιώτη). Έτσι, ο Κροκόδειλος βρέθηκε αντιμέτωπος και με τους Τούρκους διεκδικητές και με τους Βενετούς που είχαν συνάψει συμφωνία μαζί τους. Απομονωμένος, ο Κλαδάς σώθηκε από πλοία της Νεάπολης και μεταφέρθηκε στην Ιταλία. Έκτοτε θα δράσει ως μισθοφόρος της Νεάπολης, κυρίως στην Ήπειρο, και ιδιαίτερα στην επαναστατημένη Χιμάρα. Παρά τις πολεμικές επιτυχίες του Κλαδά κατά των Τουρκαλβανών, οι δυνάμεις του Βαγιαζήτ το 1492 ξεκαθάρισαν τις τελευταίες εστίες αντίστασης των χριστιανών. Πολλοί φυγάδες κατέφυγαν στο Βασίλειο της Νεάπολης.

Όταν οι Βενετοί άλλαξαν στάση έναντι των Οθωμανών, οι Μανιάτες ξεσηκώθηκαν και πάλι το 1570. Πρωταγωνιστές υπήρξαν ο Μανώλης Μορμολής, ο Πέτρος Πάντζας και ο Χριστόφορος Κοντοκάλης. Οι Βενετοί ήρθαν σε συνεννόηση με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Μητροφάνη Γ' (1565-1572) για να ξεσηκώσει το ορθόδοξο ποίμνιό του, ιδιαίτερα αυτό της Πελοποννήσου. Παρά τη θετική ανταπόκριση του αρχιερέα, οι Βενετοί εγκατέλειψαν το πεδίο. Από τους Έλληνες που κινήθηκαν έγιναν γνωστοί ο μητροπολίτης Μονεμβασίας Μακάριος Μελισσοουργός, ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός Α' και πολλοί άλλοι ιεράρχες, Γρεβενών, Αχρίδας, Θεσσαλονίκης κ.λπ.

Οι εξεγέρσεις των Μανιατών ανάγκασαν τους Οθωμανούς το 1569 να κατασκευάσουν το κάστρο στο Πόρτο Κάγιο. Το 1570, οι Μανιάτες εξουδετέρωσαν το κάστρο αυτό και έως το 1572 οργάνωσαν επαναστάσεις σε Μεσσηνία, Λακωνία, Αχαΐα και στην Παρνασσίδα ακόμα. Οι ηγέτες της εξέγερσης φιλοδοξούσαν να ενώσουν τις επιχειρήσεις των Βενετών και των Ισπανών με τις δυνάμεις των εντοπίων της Μάνης. Οι Τούρκοι κατέστειλαν όλες τις εξεγέρσεις στην περίμετρο της Πελοποννήσου έως το 1571.³

B. ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Η πολιτική ιστορία της Τουρκοκρατίας σημαδεύεται από τους σταθμούς των οθωμανικών κατακτήσεων. Η Κύπρος υπήρξε κτήση των Βενετών που οι Τούρκοι άρπαξαν μέσα από τα χέρια τους. Το 1191, την είχε καταλάβει ο Ριχάρδος Ι' ο Λεοντόκαρδος στον δρόμο του για την Γ' Σταυροφορία. Έναν χρόνο αργότερα, προσέφερε την Κύπρο στον Γκι ντε Λουζινιάν, πρώτο βασιλέα της Ιερουσαλήμ. Το 1489, η Βενετσιάνα χήρα του τελευταίου Λουζινιάν παρέδωσε την Κύπρο στους Ενετούς. Όταν οι Οθωμανοί απείλησαν την Κύπρο με κατάκτηση, οι ενωμένοι στόλοι των Ισπανών, των Βενετών και του πάπα προσπάθησαν ματαιώς να φθάσουν εγκαίρως στο νησί. Το 1571, έπεσε στα χέρια των Τούρκων. Η Λευκωσία υπέκυψε πρώτη και η Αμμόχωστος, μετά από έναν χρόνο αγώνα των πολιορκημένων, τον Οκτώβριο του ίδιου έτους.

Η πτώση της Κύπρου ανησύχησε τους ηγέτες της αποτυχημένης εκστρατείας και τους ανάγκασε να συμπήξουν «Ιερά Συμμαχία». Με τις ευλογίες του πάπα Πίου προστέθηκαν στους τρεις και οι Ιππότες της Μάλτας, καθώς και πολλές ιταλικές πόλεις. Ο στόλος της συμμαχίας αποτελείτο από 200 γαλέρες, μικρές και μεγάλες, 100 άλλα πλοία και 50.000 δυνάμεις πεζικού.

3. Στο ίδιο.

Giuseppe Rosaccio, Άποψη της Αμμοχώστου κατά την προετοιμασία της πόλης ενάντια στην επίθεση των Οθωμανών το 1570 (1598), Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαριδίδη (travelogues.gr).

Γ. ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ

Η Ναύπακτος ήταν, πριν την καταλάβουν οι Οθωμανοί, οχυρωμένη πόλη των Ενετών στον Κορινθιακό. Από εκεί εκκίνησε το μεγάλο τμήμα του τουρκικού στόλου τον Οκτώβριο του 1571 για τη σύγκρουση με τους δυτικούς συμμάχους στα ανοικτά του πελάγους. Ο επικεφαλής του οθωμανικού στόλου Μουεζζίν Ζάντε Αλής είχε πάρει μαζί του φυλακτό ένα δόντι του προφήτη Μωάμεθ.

Οι Οθωμανοί παρέταξαν 250 πλοία με 50.000 άνδρες. Ο ενωμένος χριστιανικός στόλος διέθετε ανάλογες δυνάμεις υπό το εξώγαμο τέκνο του Καρόλου Ε΄, Δον Χουάν της Αυστρίας (24 ετών μόνο). Οι χριστιανοί (Ισπανοί, Ενετοί, Γενουάτες, Σικελοί και Ιππότες της Μάλτας) διέθεταν έξι τεράστιες γαλέρες-γαλεάσες με μεγάλη δύναμη πυρός, υπό τον ναύαρχο Sebastiano Venier.

Η σύγκρουση ήταν φοβερή. Οι γαλεάσες διέσπασαν τις γραμμές των Οθωμανών και ο Αλή πασάς αποκεφαλίστηκε από τους Ενετούς στο κατάστρωμα του πλοίου του. Έχασαν τη ζωή τους 20.000 Οθωμανοί και 8.000 χριστιανοί. Από τα 250 οθωμανικά σκάφη, βυθίστηκαν τα 200, ενώ οι χριστιανοί

Ignazio Danti, *Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου* (περ. 1580),
Πινακοθήκη Χαρτών, Βατικανό.

έχασαν 50. Ο Βρετανός ιστορικός George Finlay έγραψε ότι 25.000 Έλληνες βρέθηκαν στο πλευρό των νικητών.⁴

Δ. ΑΛΛΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

Η χριστιανική επιτυχία στη Ναυμαχία της Ναυπάκτου προκάλεσε ενθουσιασμό και εξεγέρσεις σε πολλές ελληνικές πόλεις. Κάτοικοι και από τις δύο ακτές του Κορινθιακού επιτέθηκαν κατά των τουρκικών πλοίων που ξέφυγαν από τη ναυμαχία. Στα νησιά του Αιγαίου σημειώθηκαν επιδρομές από πλοία

4. Jan Morris, *The Venetian Empire*, Penguin Books, Λονδίνο 1990, σσ. 123-129.

που εκκινούσαν από την Κρήτη. Τα τουρκικά αντίποινα ήταν πάντοτε σκληρά.

Επικεφαλής των δυτικών δυνάμεων που εξωθούσαν τους Έλληνες σε επαναστάσεις υπήρξε ο περίφημος νικητής της Ναυπάκτου, ο Δον Χουάν της Αυστρίας. Ωστόσο, οι προσπάθειές του στην Πελοπόννησο δεν στέφθηκαν με επιτυχία. Πολλοί επαναστάτες από τη Μάνη και τη Μεθώνη επιβίβαστηκαν στα συμμαχικά πλοία και έφυγαν για την Ιταλία.

Οι συνωμοτικές κινήσεις του μητροπολίτη Τυρνάβου Διονυσίου Ράλλη Παλαιολόγου άρχισαν το 1595. Ακολούθησε τον ηγεμόνα της Βλαχίας Μιχαήλ τον Γενναίο στις στρατιωτικές του επιτυχίες εναντίον των Τούρκων και κατά την περίοδο 1599-1601 αναδείχθηκε σύμβουλός του. Τη διετία 1618-1619 είχε σχέση με την επαναστατική κίνηση του δούκα του Νεβέρ.

Όμως σημαντικότερες εξεγέρσεις ήταν εκείνες του μητροπολίτη Λαρίσης-Τρίκκης Διονυσίου Β΄, επονομαζόμενου «Φιλοσόφου» ή «Σκυλοσόφου». Η πρώτη έγινε στη Θεσσαλία το 1600 και η δεύτερη στην Ήπειρο το 1611. Επί της πατριαρχίας του μεγάλου Ιερεμία Β΄ (του Τρανού), ο Διονύσιος αναφέρεται ως πρωτοσύγκελος του Γαλατά και μετά ως έξαρχος με αποστολή στις εκκλησίες Θεσσαλίας, Ηπείρου και Πελοποννήσου.

Οι επαφές του με τη Βενετία και τους Ισπανούς, αλλά και με τους Γερμανούς και τον πάπα, σκοπό είχαν να εξασφαλίσουν βοήθεια για τον ξεσηκωμό των Ελλήνων. Η πρώτη απόπειρά του απέτυχε και το Πατριαρχείο τον αποσχημάτισε, με την αιτιολογία «ὅτι ἀλογίστως ἀποστασίαν μελετήσας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ πολυχρονίου Μεχμέτ...». Έτσι, κατέφυγε στην Ιταλία, όπου αγωνίστηκε για τους ίδιους σκοπούς. Τον Φεβρουάριο του 1603 συνα-

Δον Χουάν της Αυστρίας, χαρακτικό (1727), Βιβλιοθήκη Ανακτόρου της Ειρήνης, Χάγη.

Ο νικητής της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου βροισκόταν στην πρώτη γραμμή των δυτικών δυνάμεων που εξωθούσαν τους Έλληνες σε εξεγέρσεις.

Προτομή του Διονυσίου Σκυλοσόφου στα Ιωάννινα.

ντήθηκε με τον πάπα, στον οποίο έκανε ομολογία πίστεως ώστε να εξασφαλίσει συστάσεις για τους Ισπανούς. Το καλοκαίρι του 1603, ο Διονύσιος έφτασε στο Βαγιαδολίδ και μετά στο Μπούργος. Εκεί διατυπώθηκαν από άλλους Έλληνες κατηγορίες εις βάρος του ώστε να αποτύχει η αποστολή του. Επέστρεψε το 1609 στην Ήπειρο και το 1611 κατάφερε να προκαλέσει ταραχές σε όλη τη Θεσπρωτία. Το κίνημα του Διονυσίου το κατέστειλαν οι Οθωμανοί, οι οποίοι προέβησαν σε φοβερές αγριότητες. Τον ίδιο τον συνέλαβαν και τον έγδαραν ζωντανό.⁵

Οι Μανιάτες επανέρχονται το 1612 με νέες εξεγέρσεις. Ο επίσκοπος Μάνης Νεόφυτος απευθύνθηκε στον Φίλιππο Γ', «ρήγα Σπάνιας και πάσης Ίντιας, παλαιᾶς καὶ νέας», και τον εξόρισε να ελευθερώσει τη Μάνη από την τουρκική τυραννία. Οι εκκλήσεις του Νεόφυτου βρήκαν ανταπόκριση από τον Κάρολο Γκοντζάγκα, δούκα του Νεβέρ, του Ρέθελ, της Μάντουας κ.λπ. (1580-1637), απόγονο από τη μητέρα του των Παλαιολόγων. Πρόκειται ίσως για τη σοβαρότερη προσπάθεια σταυροφορίας που κράτησε πολλά χρόνια, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648) καταδίκασε τα σχέδια του δούκα του Νεβέρ σε μαρασμό.⁶

Ε. ΚΡΗΤΗ

Η οθωμανική αργοπορία στην κατάληψη της Κρήτης οφειλόταν στους περισπασμούς που προκαλούσαν οι Αψβούργοι δυτικά και οι Σαφαβίδες Πέρσες ανατολικά. Με τους τελευταίους έγινε ειρήνη το 1639 και με τους Αψβούργους το 1644. Έναν χρόνο αργότερα, τα Χανιά έγιναν τουρκικά και μόλις το 1669 το Ηράκλειο έπεσε στα χέρια των Οθωμανών, μετά την πιο μακροχρόνια πολιορκία που γνώρισε η Μεσόγειος. Οι διαπραγματεύσεις επέτρεψαν στους Ενετούς να κρατήσουν τμήματα της Κρήτης, ενώ η μεταφορά του χριστιανικού πληθυσμού σε άλλες ενετικές κτήσεις έγινε με τάξη.⁷

Οι πόλεμοι μεταξύ χριστιανών καθολικών και Οθωμανών είχαν ένα θετικό αποτέλεσμα για τους Έλληνες, που απέκτησαν μια αδιατάρακτη ενότητα στον νησιωτικό χώρο του Αιγαίου και του Ιονίου. Οι Βενετοί και οι Γενουάτες διώχθηκαν αφήνοντας πίσω μόνο μερικές καθολικές κοινότητες. Η τελευταία επιχείρηση των Βενετών στον ελληνικό χώρο ήταν η εκστρατεία

5. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 10, σσ. 324-328.

6. Στο ίδιο, σσ. 329-333.

7. Στο ίδιο, σσ. 334-350.

Roger Palmer, Χάρτης της κεντρικής Κρήτης (1669),
Ελληνική Βιβλιοθήκη - Κοινοφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης (travelogues.gr).

Το χαρακτηριστικό απεικονίζει επίσης τη ναυμαχία της 8ης Μαρτίου 1668 ανάμεσα στον οθωμανικό και στον ενετικό στόλο έξω από τον Χάνδακα. Κάτω δεξιά, ο Francesco Morosini πατά πάνω σε αιχμαλώτους Οθωμανούς αξιωματούχους.

Francesco Fanelli, *Ο βομβαρδισμός της Ακρόπολης της Αθήνας από τους Ενετούς τον Σεπτέμβριο του 1687*. Σχέδιο του λοχαγού Giacomo Verneda (1695), Ελληνική Βιβλιοθήκη - Κοινωφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης (travelogues.gr).

του Francesco Morosini, που κατέκτησε για λίγο την Πελοπόννησο και υπήρξε αιτία για τον βομβαρδισμό του Παρθενώνα το 1687.⁸

ΣΤ. Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ: ΡΩΣΙΑ

Μετά από δύο αιώνες επιτυχιών του οθωμανικού στρατού, οι Τούρκοι απέτυχαν για δεύτερη φορά να κυριεύσουν τη Βιέννη, το 1683. Η ήττα αυτή είχε πολύ μεγαλύτερες συνέπειες από την αποτυχία του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς το 1529. Η Συνθήκη του Καρλόβιτς το 1699 εγκαινίασε περίοδο υποχώρησης των Οθωμανών από την Ευρώπη. Οι Αψβούργοι κατέλαβαν στην Ουγγαρία και άλλα χαμένα από τους Τούρκους εδάφη τους.⁹

8. Στο ίδιο, σσ. 342-348.

9. Στο ίδιο, σ. 293.

Η άνοδος της ρωσικής δύναμης κόστισε ακόμη πιο πολύ στους Οθωμανούς. Η Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή το 1774 υπήρξε σταθμός στη ρωσική παρουσία σε τουρκικά εδάφη. Η Μεγάλη Αικατερίνη θεώρησε τη συνθήκη θρίαμβο σε τρεις τομείς: τον εδαφικό, τον εμπορικό και τον στρατηγικό γενικότερα. Η κτήση της Αζοφικής προσέδωσε στους Ρώσους επιρροή στη Μαύρη Θάλασσα. Τους εξασφάλισε ακόμα πρόσβαση στην Κριμαία και έλεγχο του Χανάτου των Τατάρων. Το 1783, οι Ρώσοι απέκτησαν κυριαρχία της Χερσονήσου, το 1795 ίδρυσαν την Οδησό και το 1812 κατέλαβαν τη ρουμανική Βεσσαραβία.¹⁰

© Bridgeman Images

Fyodor Rokotov, *Μεγάλη Αικατερίνη* (1763), Πινακοθήκη Τρετιακόφ, Μόσχα.

Η Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή υπήρξε για τη Ρωσία αυτοκράτειρα ένας εδαφικός, εμπορικός και στρατηγικός θρίαμβος.

Ιρανικές εισβολές σε εδάφη της Γεωργίας ανάγκασαν το χριστιανικό εκείνο βασίλειο να καταφύγει στη Ρωσία για βοήθεια. Ο τσάρος απάντησε το 1801 με προσάρτηση της Γεωργίας και λίγες δεκαετίες αργότερα της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν. Το 1828, οι Ρώσοι κήρυξαν τον πόλεμο στους Οθωμανούς για να υποστηρίξουν την υπόθεση της Ελληνικής Επανάστασης. Το 1829 κατέλαβαν την Αδριανούπολη και το 1830 υπογράφηκε η ομώνυμη συνθήκη.¹¹ Η περιδίνηση των ρωσοτουρκικών σχέσεων από την κοινή αποπομπή των Γάλλων από τα Επτάνησα έως τη Συνθήκη της Αδριανούπολης χαρακτηρίζει έναν αιώνα γεμάτο εκπλήξεις και ανατροπές.

Z. ΞΕΝΟΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ

Οι πρώτοι ξένοι στην Ελλάδα ήταν διπλωμάτες με εμπορικές αποστολές. Ακολούθησαν διανοούμενοι αρχαιολάτρες και βοτανολόγοι. Όταν η Ευρώ-

10. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 11, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, σσ. 85-96.

11. Douglas Dakin, *Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία, 1821-1833*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1983, σσ. 343-345.

πη ανακάλυψε πάλι την αρχαιότητα, τα ελληνικά μνημεία έγιναν αντικείμενα έντονου ενδιαφέροντος. Κάποιοι Γερμανοί δεν ήρθαν ποτέ οι ίδιοι στην Ελλάδα, όπως ο Johann Winckelmann, διάσημος για τα έργα του σχετικά με την αρχαία ελληνική τέχνη, ο οποίος βασίστηκε σε παρατηρήσεις φοιτητών του. Σταδιακά, η μελέτη της αρχαιότητας έφερε την αγάπη για τους σύγχρονους Έλληνες και τη μέριμνα για την ελευθερία τους από έναν αλλόπιστο ζυγό.

Ο Γάλλος φυσιοδίφης Pierre Belon εξέδωσε τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις το 1553. Μαζί με τους ζωικούς και φυτικούς οργανισμούς, περιέγραψε και την αμάθεια των Νεοελλήνων, ιδιαίτερα των μοναχών της εποχής. Πενήντα χρόνια μετά τον Belon επισκέφθηκε την Ελλάδα ένας ακόμα υβριστής των Ελλήνων, ο Σκωτσέζος William Lithgow. Ευτυχώς ο Lithgow δεν περιορίστηκε στους Έλληνες, αλλά κατηγορήσε κάθε άλλη εθνότητα ή θρησκευτική κοινότητα.

Ένας άλλος Γάλλος, ο Joachim Bocher, ο οποίος ανακάλυψε τον Ναό του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσειες, δολοφονήθηκε το 1670 για να του κλέψουν τα ασημένια κουμπιά από το σακάκι του.

Ένας ακόμα Γάλλος, ο γιατρός Jacob Spon, και ο Άγγλος George Wheler γνωρίστηκαν στη Ρώμη και ταξίδεψαν μαζί στην Ελλάδα το 1676. Μέσα σε λίγους μήνες συγκέντρωσαν υλικό για δύο απομνημονεύματα με ταξιδιωτικές πληροφορίες για την οθωμανική Ελλάδα. Ο Spon, μάλιστα, προσφέρει πληροφορίες για τον Παρθενώνα πριν από την καταστροφή του Morosini. Το βιβλίο του εκδόθηκε το 1678 και εκείνο του Wheler το 1682.

Ο Βρετανός πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη την περίοδο 1621-1628 Sir Thomas Roe εργαζόταν ως συλλέκτης αρχαιοτήτων για δύο παραγγελιοδόχους, τον δούκα του Μπάκιγχαμ και τον κόμη του Άρουντελ. Τα λεγόμενα «Μάρμαρα του Άρουντελ» περιλάμβαναν τμήμα μιας στήλης όπου είχαν καταγραφεί αρχαία πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα από 1580 π.Χ. έως το 355 π.Χ. Τη στήλη δώρισε στο Ασμόλειο Μουσείο της Οξφόρδης. Το 1897, η στήλη συμπληρώθηκε με δεύτερο τμήμα.

Ο Βρετανός συλλέκτης Keneth Digby διακρίθηκε για την καταστροφική

Πρόβατο με ελικοστά κέρατα από την Κρήτη. Χαρακτικό του Γάλλου φυσιοδίφη Pierre Belon (1554), Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαριδής (travelogues.gr).

Jacob Spon, *O Jacob Spon και ο George Wheeler στα ερείπια της αρχαίας Αθήνας* (1689), Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα (travelogues.gr).

του μανία εις βάρος των αρχαιοτήτων που συγκέντρωνε για λογαριασμό πάλι του δούκα του Μπάκιγχαμ το 1627. Ο αβάς Fourmont ξεπέρασε και τους χειρότερους του είδους σε καταστροφές αρχαίων επιγραφών, ώστε να μη γίνονται αντιληπτές οι δικές του παραχαράξεις. Οι πρώτοι αυτοί αρχαιοκάπηλοι προκάλεσαν ανεπανόρθωτες ζημιές στα αρχαία μνημεία.

Ο Richard Chandler, απόφοιτος της Οξφόρδης, υπήρξε καλύτερος επαγγελματίας από τους προκατόχους του στον κλάδο της αρχαιολογίας. Οι πληροφορίες που άφησε για τον ντόπιο πληθυσμό είναι ασφαλώς πιο ενδιαφέρουσες και θετικές από εκείνες των προηγούμενων ταξιδιωτών. Η τελευταία γενιά των περιηγητών χαρακτηρίζεται από φιλελληνισμό ή απογοητευμένους φιλέλληνες. Η εικόνα αλλάζει ριζικά όταν οι φιλέλληνες έρχονται σε επαφή με τον ηρωισμό ή τις ακρότητες των Ελλήνων. Άλλοι μεν δέρονται για πάντα με τους εξεγερμένους και άλλοι φεύγουν αποκαρδιωμένοι.